

Conducerea unui vehicul fără permis de conducere. Două ipoteze de (ne)tipicitate

Driving a vehicle without a driving license. Two (non)typicity hypotheses

Conf. univ. dr. **Adrian FANU-MOCA***
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Abstract

The article analyzes from the perspective of the typicity criteria provided by art. 335 para. (2) of the Romanian Criminal Code, two hypotheses: the driving on the public roads of a motor vehicle by a person who has the driving license detained in a period for which the prosecutor or the court did not extend the right to drive and, respectively, the driving on the public roads of a motor vehicle by a person who was imposed by the judicial body, during the preventive measure of judicial control, the obligation not to drive specific vehicles.

Keywords: vehicle; motor vehicle; suspension of the right to drive; driving license; obligation not to drive a particular vehicle.

Rezumat

Articolul analizează din perspectiva criteriilor de tipicitate prevăzute de art. 335 alin. (2) C. pen., două ipoteze: conducerea pe drumurile publice a unui autovehicul de către o persoană care are permisul de conducere sau dovada înlocuitoare a acestuia reținut(ă) într-o perioadă pentru care procurorul sau instanța de judecată nu au prelungit dreptul de circulație și, respectiv, conducerea pe drumurile publice a unui autovehicul de către o persoană care are instituită de organul judiciar, pe timpul măsurii preventive a controlului judiciar obligația de a nu conduce vehicule anume stabilite.

Cuvinte-cheie: vehicul, autovehicul, suspendarea dreptului de a conduce, permis de conducere, obligația de a nu conduce un anumit vehicul.

1. Prolegomene. Art. 335 C. pen. reglementează în cuprinsul său trei infracțiuni cu un obiect juridic comun, reprezentat de relațiile sociale referitoare la siguranța circulației pe drumurile publice, a căror normală existență și desfășurare este condiționată de interzicerea faptelor de conducere a vehiculelor de către persoane care nu au acest drept certificat prin deținerea unui permis de conducere¹.

Textul de incriminare al art. 335 C. pen. care poartă denumirea marginală „Conducerea unui vehicul fără permis de conducere” a fost criticat atât în doctrină², cât și în jurisprudența Curții Constituționale³ prin raportarea dispozițiilor alin. (1) al acestuia la denumirea sa marginală. Instanța de contencios constituțional a constatat cu privire la această chestiune în decizia antecitată «existența unei neconcordanțe între denumirea marginală a art. 335 C. pen., care face referire la noțiunea de „vehicul”, și cuprinsul reglementării art. 335 alin. (1) C. pen. care utilizează limitativ noțiunile de „autovehicul” și „tramvai”, acesta din urmă reprezentând, potrivit art. 6 pct. 6 teza a doua din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2002, un vehicul».

* adrian.fanu@e-uvt.ro.

¹ I. Rusu, *Infrațiuni contra siguranței circulației pe drumurile publice*, în G. Antoniu, T. Toader (coord.), *Explicațiile noului Cod penal*, Editura Universul Juridic, București, 2016, vol. IV, p. 661.

² C. Rotaru, A.-R. Trandafir, V. Cioclei, *Drept penal. Partea specială II. Curs tematic*, Editura C.H. Beck, București, 2018, p. 433.

³ Curtea Constituțională, Decizia nr. 224 din 4 aprilie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 427 din 9 iunie 2017.

Același text a ocazionat și alte controverse legate de tipicitatea faptei în situația în care aceasta presupune conducerea pe drumurile publice a unui tractor agricol sau forestier lămurite prin Decizia nr. 11 din 12 aprilie 2017 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală⁴ prin care s-a stabilit: «În interpretarea noțiunii de „autovehicul”, prevăzută de art. 334 alin. (1) C. pen. și art. 335 alin. (1) C. pen., raportat la art. 6 pct. 6 și pct. 30 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2002, modificată și completată prin Ordonanța Guvernului nr. 21/26.08.2014, conducerea pe drumurile publice a unui tractor agricol sau forestier neînmatriculat/neînregistrat potrivit legii sau de către o persoană care nu posedă permis de conducere nu întrunește condițiile de tipicitate ale infracțiunilor prevăzute de art. 334 alin. (1) C. pen., respectiv de art. 335 alin. (1) C. pen.».

Curtea Constituțională, prin Decizia nr. 224 din 4 aprilie 2017 a admis excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 335 alin. (1) C. pen. și art. 6 pct. 6 teza a doua din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2002 privind circulația pe drumurile publice și a constatat că „soluția legislativă cuprinsă în art. 335 alin. (1) C. pen., care nu incriminează fapta de conducere pe drumurile publice a unui tractor agricol sau forestier, fără permis de conducere, este neconstituțională”.

Prezentul studiu va realiza o analiză a altor două ipoteze în care nu sunt întrunite condițiile de tipicitate ale infracțiunii prevăzute de art. 335 alin. (2) C. pen. – în situația în care un conducător auto, care are permisul de conducere sau dovada înlocuitoare a acestuia reținut(ă), conduce un vehicul pentru care legea prevede obligativitatea deținerii permisului de conducere într-o perioadă de timp pentru care procurorul sau instanța de judecată nu au prelungit dreptul de circulație, respectiv, în situația în care conducătorul care are instituită de organul judiciar, pe timpul măsurii preventive a controlului judiciar, conform art. 215 alin. (2) lit. i) C. pr. pen., obligația de a nu conduce vehicule anume stabilite este depistat conducând un autovehicul. Ultima ipoteză a fost supusă analizei Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, care, prin Decizia nr. 18 din 29 octombrie 2019, nepublicată în Monitorul oficial până la data redactării prezentului articol, a stabilit: „Obligația inculpatului de a nu conduce vehicule anume stabilite, impusă de organul judiciar pe timpul măsurii preventive a controlului judiciar conform art. 215 alin. (2) lit. i) din Codul de procedură penală, nu constituie o suspendare a exercitării dreptului de a conduce, iar încălcarea acesteia nu întrunește elementele de tipicitate ale infracțiunii prevăzute de art. 335 alin. (2) C. pen.”.

Infracțiunea prevăzută și pedepsită de alin. (2) al art. 335 C. pen. presupune „conducerea pe drumurile publice a unui vehicul pentru care legea prevede obligativitatea deținerii permisului de conducere de către o persoană al cărei permis de conducere este necorespunzător categoriei sau subcategoriei din care face parte vehiculul respectiv ori al cărei permis i-a fost retras sau anulat ori căreia exercitarea dreptului de a conduce i-a fost suspendată sau care nu are dreptul de a conduce autovehicule în România”.

Subiectul activ al acestei infracțiuni se află într-o situație specială – el are permis de conducere, însă acesta este necorespunzător categoriei sau subcategoriei din care face parte vehiculul respectiv, permisul de conducere i-a fost retras sau anulat ori exercitarea dreptului de a conduce i-a fost suspendată sau nu are dreptul de a conduce autovehicule în România. Prin urmare, în toate situațiile acesta fie a avut permis de conducere corespunzător categoriei sau subcategoriei, dar acesta a fost anulat sau i-a fost suspendată exercitarea dreptului de a conduce, fie are un permis de conducere, dar acesta nu este corespunzător categoriei sau subcategoriei sau are permis de conducere emis de un alt stat, dar acesta nu îi conferă dreptul de a conduce în România. Legiuitorul a instituit în astfel de cazuri o răspundere penală atenuată pornind de la faptul că subiectul activ are noțiuni de legislație rutieră (care sunt comune pentru toate categoriile și subcategoriile de vehicule)⁵.

Regimul juridic al permisului de conducere este reglementat de dispozițiile art. 30 din Regulamentul de aplicare a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 195/2002, acesta putând fi eliberat pentru una sau mai multe dintre categorii și subcategoriile de vehicule prevăzute de textul normativ antecitat.

⁴ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 479 din data de 26 iunie 2017.

⁵ Pentru o analiză a acestei chestiuni a se vedea și A. Fanu-Moca, *Drept penal. Partea specială II*, Editura C.H. Beck, București, 2019, p. 297.

2. Prima ipoteză. Conducerea pe drumurile publice a unui autovehicul de către o persoană care are permisul de conducere sau dovada înlocuitoare a acestuia reținut(ă) într-o perioadă pentru care procurorul sau instanța de judecată nu au prelungit dreptul de circulație. În conformitate cu dispozițiile art. 111 alin. (1) lit. b) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2002 privind circulația pe drumurile publice⁶, „permisul de conducere sau dovada înlocuitoare a acestuia se reține în următoarele cazuri: b) când titularul acestuia a săvârșit una dintre infracțiunile prevăzute la art. 334, art. 335 alin. (2), art. 336, 337, art. 338 alin. (1) și la art. 339 alin. (2), (3) și (4) C. pen.”. De asemenea, potrivit dispozițiilor alin. (4) al aceluiași articol, „permisul de conducere al conducătorului de autovehicul, tractor agricol sau forestier ori tramvai, implicat într-un accident de circulație din care a rezultatuciderea sau vătămarea corporală a unei persoane, se reține de către poliția rutieră dacă acesta a încălcat o regula de circulație, eliberându-se dovada înlocuitoare fără drept de circulație, în situația în care regula de circulație încălcată este una dintre cele prevăzute la art. 102 alin. (3) lit. a) și c), sau dovadă înlocuitoare cu drept de circulație pentru o perioadă de 15 zile, în celelalte cazuri”.

În ceea ce privește procedura de prelungire a dreptului de circulație, alin. (6) al art. 111 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2002 prevede: „La cererea titularului permisului de conducere reținut în condițiile alin. (1) lit. b) sau ale alin. (4), procurorul care efectuează urmărirea penală sau exercită supravegherea cercetării penale ori, în faza de judecată, instanța de judecată investită cu soluționarea cauzei poate dispune prelungirea dreptului de circulație, cu câte cel mult 30 de zile, până la dispunerea neîncheierii urmării penale, scoaterii de sub urmărire penală ori încetării urmării penale sau, după caz, până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești. Modul de soluționare a cererii de prelungire a dreptului de circulație se comunică și șefului poliției rutiere pe raza căreia s-a comis fapta”.

Având în vedere aceste dispoziții, se naște o problemă în ceea ce privește tipicitatea obiectivă a faptei în situația în care un conducător auto aflat într-una din ipotezele prevăzute de art. 111 alin. (1) lit. b) sau alin. (4) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2002, care are permisul de conducere sau dovada înlocuitoare a acestuia reținut(ă), conduce un vehicul pentru care legea prevede obligativitatea deținerii permisului de conducere într-o perioadă de timp pentru care procurorul sau instanța de judecată nu au prelungit dreptul de circulație, conform dispozițiilor alin. (6) al aceluiași articol.

Din analiza textului de incriminare rezultă că o astfel de situație ar putea fi încadrată doar în ipoteza conducătorului auto „care nu are dreptul de a conduce autovehicule în România”, însă această sintagmă acoperă alte situații, de regulă derivate din aplicarea convențiilor internaționale în materia circulației rutiere la care România este parte⁷, care exclud recunoașterea dreptului de circulație pe teritoriul României fie cetățenilor străini care au permis de conducere emis de alte state, fie cetățenilor români care au permis de conducere emis de alte state⁸. Aplicarea acestui text de incriminare s-ar putea, prin urmare, realiza numai printr-o analogie *in malam partem*, ceea ce este interzis în dreptul penal.

În acest context, *de lege lata*, apreciem că fapta persoanei aflate în situațiile prevăzute de art. 111 alin. (1) lit. b) și alin. (4) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2002 surprinsă conducând fără a avea dreptul de circulație prelungit de către procuror sau de către instanța de judecată pentru câte o perioadă de 30 de zile, în condițiile art. 111 alin. (6) din același act normativ, nu este acoperită de dispozițiile

art. 334 alin. (2) C. pen., aceasta nefiind, prin urmare, una tipică, reținerea permisului de conducere sau a dovezii înlocuitoare a acestuia nefiind echipolentă din punct de vedere juridic cu suspendarea dreptului

⁶ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 670 din 3 august 2006.

⁷ Este vorba despre Convenția asupra circulației rutiere, încheiată la Viena la 8 octombrie 1968 (ratificată de România prin Decretul nr. 318/1980), Convenția europeană cu privire la efectele internaționale ale interzicerii dreptului de a conduce un autovehicul cu motor, adoptată la Bruxelles la 3 iunie 1976 (ratificată de România prin Legea nr. 126/1997) și despre Convenția europeană pentru reprimarea infracțiunilor rutiere, adoptată la Strasbourg la 30 noiembrie 1964 (ratificată de România prin Legea nr. 183/1997).

⁸ Pentru o analiză a ipotezelor acoperite de expresia „care nu are dreptul de a conduce autovehicule în România”, a se vedea Al. Rîșniță, R.M. Maier, *Cu privire la anumite probleme de interpretare a art. 86 alin. (2) din O.U.G. nr. 195/2002*, publicat pe portalul www.juridice.ro.

de a conduce autovehicule. O diferență esențială între aceste două instituții rezultă și din aceea că, în cazul reținerii permisului sau a dovezii înlocuitoare, organul judiciar poate dispune prelungirea dreptului de circulație cu câte 30 de zile, în vreme ce în cazul suspendării dreptului de a conduce – sancțiune contravențională complementară – o astfel de procedură nu este compatibilă cu această sancțiune.

3. A doua ipoteză. Conducerea pe drumurile publice a unui autovehicul de către o persoană care are instituită de organul judiciar, pe timpul măsurii preventive a controlului judiciar, conform art. 215 alin. (2) lit. i) C. pr. pen., obligația de a nu conduce vehicule anume stabilite. Astfel, în conformitate cu dispozițiile textului mai înainte amintit, „organul judiciar care a dispus măsura poate impune inculpatului ca, pe timpul controlului judiciar, să respecte una sau mai multe dintre următoarele obligații: i) să nu conducă vehicule anume stabilite de organul judiciar”.

Așa cum în mod unanim s-a statuat în doctrină, obiectul juridic al infracțiunii reglementate de art. 335 C. pen. constă în relațiile sociale referitoare la siguranța circulației pe drumurile publice. Această valoare socială nu este însă vizată și de obligația reglementată de art. 215 alin. (2) lit. i) C. pr. pen., care este instituită de către organul judiciar într-unul dintre scopurile prevăzute de art. 202 alin. (1) C. pr. pen. – buna desfășurare a procesului penal, împiedicarea sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori prevenirea săvârșirii unei alte infracțiuni.

În analiza problemei de drept iscate de ipoteza anteamintită, trebuie pornit de la natura juridică diferită a suspendării dreptului de a conduce autovehicule și cea a obligației de a nu conduce vehicule anume stabilite de organul judiciar, însă aceasta, analizată în mod singular, nu poate conduce la concluzia excluderii reciproce, în sensul că atâta vreme cât încălcarea obligațiilor instituite de organul judiciar în cadrul controlului judiciar atrage sancțiuni în plan procesual (luarea unei măsuri preventive privative), aceasta nu ar putea produce consecințe juridice și în planul dreptului substanțial⁹. Cu toate acestea, natura lor juridică diferită induce consecințe diferite: în plan procesual este vizat pe această cale un scop eminentement preventiv, circumscris dispozițiilor art. 202 alin. (1) C. pr. pen., în cazul nesocotirii obligației de a nu conduce anumite vehicule stabilite de organul judiciar, iar, în plan substanțial, un scop punitiv, în cazul nesocotirii efectului juridic al suspendării dreptului de a conduce autovehicule.

În funcție de natura lor juridică, legiuitorul a stabilit la nivel normativ sancțiunea aplicabilă în cazul încălcării acestora, aceasta fiind, astfel, diferită în cele două cazuri. Potrivit dispozițiilor art. 215 alin. (7) C. pr. pen., „în cazul în care, pe durata măsurii controlului judiciar, inculpatul încalcă, cu rea-credință, obligațiile care îi revin sau există suspiciunea rezonabilă că a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune pentru care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, la cererea procurorului ori din oficiu, poate dispune înlocuirea acestei măsuri cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive, în condițiile prevăzute de lege”. Potrivit dispozițiilor art. 335 alin. (2) C. pen., „conducerea pe drumurile publice a unui vehicul pentru care legea prevede obligativitatea deținerii permisului de conducere de către o persoană (...) căreia exercitarea dreptului de a conduce i-a fost suspendată (...) se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă”.

Obligația de a nu conduce, instituită ca obligație negativă facultativă în câmpul procesual al măsurii preventive a controlului judiciar, are întotdeauna un obiect individualizat de organul judiciar care a dispus-o - **un vehicul anume stabilit de organul judiciar**. Prin urmare, atunci când este dispusă această obligație, organul judiciar va trebui să individualizeze vehiculul la care se referă fie în mod singular, prin indicare concretă a acestuia, fie generic, prin indicarea categoriei din care face parte. Această obligație nu vizează dreptul de a conduce, care, din punct de vedere juridic, nu este afectat. Prin urmare, în toată perioada pentru care a fost dispusă măsura preventivă a controlului judiciar, dreptul inculpatului de a conduce nu este suspendat, acesta având doar obligația de a nu conduce vehiculul anume stabilit de organul judiciar. Rezultă, fără putință de tăgadă, că această obligație negativă poate viza chiar și vehicule pentru care nu este necesară deținerea unui permis de conducere și care se află în afara limitelor

⁹ În același sens, A. Zărafiu, *Opinie juridică ref. ÎCCJ-DCD: Dacă obligația inculpatului de a nu conduce vehicule anume stabilite, în timpul controlului judiciar, constituie o suspendare a exercitării dreptului de a conduce*, publicat pe portalul www.juridice.ro.

incriminării prevăzute de art. 335 alin. (2) C. pen., în condițiile în care textul art. 215 alin. (2) lit. i) C. pr. pen. nu prevede nicio limitare a categoriei de vehicule la care se referă.

Suspendarea exercițiului dreptului de a conduce este, de regulă, o sancțiune administrativă care vizează **însuși dreptul de a conduce pe drumurile publice**, având ca efect o ineficientizare temporară a dreptului de a conduce toate tipurile de vehicule pentru a fost obținut permisul de conducere. Astfel, deși dreptul de a conduce nu a fost abolit din punct de vedere juridic, posibilitatea lui de manifestare este suspendată pentru o anumită perioadă de timp. Aceasta nu vizează orice vehicul, ci numai acele categorii de vehicule pentru care legea prevede obligativitatea deținerii permisului de conducere. Ea presupune interdicția temporară de a conduce vehicule pe drumurile publice, câtă vreme obligația reglementată de art. 215 alin. (2) lit. i) C. pr. pen. vizează interdicția absolută de conducere a vehiculului individualizat de organul judiciar, indiferent dacă aceasta se realizează pe drumul public sau în afara lui.

Astfel, infracțiunea prevăzută de art. 335 alin. (2) C. pen. poate fi comisă numai prin conducerea vehiculului pe un drum public, câtă vreme încălcarea obligației prevăzute de art. 215 alin. (2) lit. i) C. pr. pen. poate fi realizată și prin conducerea vehiculului anume stabilit de organul judiciar în afara unui drum public.

Pe de altă parte, obligația reglementată de art. 215 alin. (2) lit. i) C. pr. pen. este supusă prelungirii odată cu măsura controlului judiciar în condițiile prevăzute de lege, câtă vreme suspendarea dreptului de a conduce este stabilită pentru un anumit termen, neputând fi prelungită.

Revenind la situația premisă a infracțiunii prevăzute de art. 335 alin. (2) C. pen., este de observat că aceasta vizează **dreptul de a conduce** pe drumurile publice, fapta putând fi comisă de o persoană al cărei permis de conducere este necorespunzător categoriei sau subcategoriei din care face parte vehiculul respectiv ori al cărei permis i-a fost retras sau anulat ori căreia exercitarea dreptului de a conduce i-a fost suspendată sau care nu are dreptul de a conduce autovehicule în România, fiind legată întotdeauna de un vehicul „pentru care legea prevede obligativitatea deținerii permisului de conducere”. Spre deosebire de aceasta, obligația negativă impusă de art. 215 alin. (2) lit. i) C. pr. pen. vizează orice vehicul, fie că pentru acesta legea prevede obligativitatea deținerii permisului de conducere sau nu.

Spre deosebire de obligația prevăzută de art. 215 alin. (2) lit. i) C. pr. pen., care se dispune de organul judiciar competent, suspendarea dreptului de a conduce se dispune de către un organ administrativ din cadrul poliției rutiere.

Faptul că art. 97 alin. (3) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2002 dispune că „perioada în care titularul permisului de conducere nu are dreptul de a conduce un autovehicul, tractor agricol sau forestier ori tramvai se consideră perioadă de suspendare a exercitării dreptului de a conduce” nu poate conduce, în opinia noastră, la concluzia că obligația inculpatului de a nu conduce vehicule anume stabilite, impusă de organul judiciar pe timpul măsurii preventive a controlului judiciar conform art. 215 alin. (2) lit. i) C. pr. pen., constituie o suspendare a exercitării dreptului de a conduce, în sensul art. 335 alin. (2) C. pen. Aceste dispoziții normative au fost edictate de legiuitor pentru a fi înlăturate probleme de interpretare și privesc exclusiv măsura tehnico-administrativă a reținerii permisului de conducere urmată de eliberarea unei dovezi înlocuitoare fără drept de circulație, perioadă în care persoana respectivă nu poate conduce în mod legal, neputând fi apreciate ca dispoziții generale care realizează o echipolență între suspendarea dreptului de a conduce și orice altă măsură administrativă sau judiciară care impune o obligație de a nu conduce¹⁰.

¹⁰ *Ibidem.*